

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GII ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
April 1996 - 18e Jaargang, nr. 69

BESTUUR:

Ere-Voorzitter

F.Th. Dijkmeester	St. Andriesstraat 77	3811 HT Amersfoort	033 - 472 69 57
-------------------	----------------------	--------------------	-----------------

Voorzitter

R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	070 - 368 35 66
-------------	------------------	------------------	-----------------

Secretaris

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279	2597 GG Den Haag	070 - 324 04 47
---------------------------	---------------------	------------------	-----------------

Penningmeester

Fred M. Beukers	Vredehofweg 56	3062 ES Rotterdam	010 - 452 79 29
-----------------	----------------	-------------------	-----------------

LEDEN:

G. Meelissen, Sociale Commissie	Oostendorperstraatweg 69	8097 PL Oosterwolde	0525 - 62 13 61
R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	0164 - 61 34 15
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 58	2285 BB Rijswijk	070 - 394 14 67
R.M. ten Broek	Burg. de Villeneuve-singel 30	3055 AP Rotterdam	010 - 422 39 14
J.A. Bakker, Evenementencommissie	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070 - 354 02 45
J. de Mos, Evenementencommissie	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	0174 - 38 21 83

REDACTIE

Fred M. Beukers	Vredehofweg 56	3062 ES Rotterdam	010 - 452 79 29
-----------------	----------------	-------------------	-----------------

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00
Bank : 54.55.46.826
ABN-AMRO bank - Rotterdam

Het volgende nummer verschijnt in juli 1996.
Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 juni 1996.

ISSN 1382-8207

Als je ouder wordt maak je je niet meer zo vaak druk als vroeger. Wellicht omdat je ook wijzer bent en je je realiseert dat stress niet goed voor je is. Wellicht ook omdat er via de media zoveel ellende over je wordt uitgestort dat er geen beginnen aan is om je overal over op te winden.

Zo gaan internationale boevenstreken en nationale onrechtvaardigheden aan je voorbij als of het allemaal wel weer op zijn pootjes terecht zal komen. Maar soms barst je bijna uit je vel. Soms om iets heel ernstigs, soms om iets onbenulligs, maar zeker als het mensen betreft die je dierbaar zijn, en die worden gekwetst.

Zo ergerde ik mij geweldig aan wéér commentaar op onze Beschermheer. Het is in zijn algemeenheid belachelijk om uit te halen naar die Duitsers, die in de beginperiode van de NSDAP lid waren van die partij, als je weet dat zij lang voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog daarvoor bedankten. Achteraf weet iedereen altijd hoe het had gemoeten, maar de onbenullige commentaren over zo'n eventueel lidmaatschap van Prins Bernhard waren er kennelijk op gericht hem zwart te maken en in diskrediet te brengen. Waar was dat nu weer voor nodig.

Ik ben blij dat wij op 26 juni, als er weer een eerbetoon voor de Prins is op Soestdijk, de gelegenheid hebben op ondubbelzinnige manier te tonen dat de sympathie en waardering voor onze Generaal van Oranje niet afneemt door verdachtmakingen in de media.

Rudi Hemmes

CHARLES LOUIS JEAN FRANÇOIS DOUW VAN DER KRAP

8 oktober 1908 - 9 december 1996

Ridder Militaire Willemsorde

Charles Douw van der Krap kwam als luitenant ter zee in 1939 uit Nederlands Indië naar Nederland. De komende jaren pakten voor hem heel anders uit dan hij zich als marine officier had voorgesteld.

Het begon in mei 1940 toen hij Duitse watervliegtuigen op de Maas zag landen. Onmiddellijk stelde hij zich beschikbaar om het commando te voeren over ongeoeffende marine troepen, dat hij op moedige wijze heeft volbracht. Na de capitulatie van Nederland weigerde hij de door de vijand gedicteerde loyaliteitsverklaring te ondertekenen. Met een aantal collega-weigeraars kwam hij terecht in het beruchte gevangenkamp Colditz. Daar heeft Charles 13 pogingen gedaan om te ontsnappen met de intentie om naar Engeland te komen, waarvoor hij zwaar heeft moeten boeten. Na zijn overplaatsing naar Stanislaw lukte het hem aldaar via een tunnel onder de kampmuur wel te ontsnappen. In Polen aangekomen sloot hij zich aan bij de illegaliteit tijdens de opstand tegen de Duitsers en speelde een belangrijke rol bij de evacuatie van het Philips personeel naar Nederland. Nog voordat de opstand door de Duitsers bloedig werd neergeslagen is het Charles gelukt om met valse papieren naar Nederland terug te keren, waar hij deel nam aan de slag bij Arnhem. Na het débâcle van Market Garden kon hij naar Engeland ontkomen. Met zijn Colditz ervaringen behoefde hij niet lang in de bekende Patriotic School te blijven. Op eigen verzoek werd hij geplaatst bij de Britse Royal Navy en was 5 maanden navigatie officier op de kruiser "Berwick". In 1945 vertrok Charles Douw van der Krap op de "Van Heemskerck" naar Nederlands Indië en arriveerde daar toen de Japanse bezetter capituleerde.

Na de oorlog doceerde Charles zeevaartkunde aan het Koninklijk Instituut voor de Marine en werd gevraagd om als hoofdadviser op te treden van de op te richten Indonesische Marine. Na een tijd eerste officier op de kruiser "De Ruyter" werd hij Commandant van de Reserve Vloot Nederland. In 1958 verliet Charles op eigen verzoek de actieve dienst en was daarna nog examinator in de Staatscommissie van Stuurliedenexamens.

Naar aanleiding van de Engelse TV-serie 'Colditz' werd in Nederland een TV-documentaire gemaakt over zijn belevenissen onder de titel 'Oorlog is een vies geweld'. Charles heeft nooit de publiciteit gezocht, hij had er zelfs het land aan. Zijn boek 'Contra de Swastika' heeft hij dan ook op verzoek van de uitgever geschreven. Op 9 december 1995 nam de altijd recht door zee heldhaftige Charles afscheid van deze wereld. Hij ruste in vrede.

Ch. H. Bartelings

GERARD L. ENSINK
08-11-1921 - 21-02-1996

Bronzen Kruis
Kruis van Verdienste
King's Medal for Courage in the Cause of Freedom
Verzetshedenkingskruis

"Duitsland wint op alle fronten" was een slogan, waarmee de nazi-propagandamachine ons tijdens de eerste jaren van de bezetting om de oren sloeg. Gerard Ensink dacht daar het zijne van en kwam in zijn geboortestreek Twente hier op een eigen wijze tegen in verzet met als gevolg een veroordeling tot gevangenisstraf.

Na het uitzitten van deze straf moest een verklaring worden getekend dat hij zich voortaan zou onthouden van tegen de bezettende macht gerichte activiteiten.

Voor Gerard het sein dat hij ons land maar beter kon

gaan verlaten richting Engeland.

Met zijn zeevaartschoolopleiding lag het voor de hand daartoe een zeeweg te kiezen. Zijn weg liep via Zweden, waar hij in het voorjaar van 1943 deserterde van een kustvaarder.

Noodgedwongen zou voor hem, zoals ook voor tal van anderen, het verblijf in Zweden lang gaan duren. In zijn geval meer dan een jaar. Eerst geruime tijd werkzaam in de immense bossen als houthakker, waar door hem, mede door een sterk fysiek, opvallend goed werd gepresteerd. Daarna samen met een aantal land-, tevens lotgenoten een cursus radiotelegrafie volgend aan de zeevaartschool in havenstad Göteborg.

In juli 1944 eindelijk het vertrek naar Engeland, waar hij in B.I.-dienst – het Bureau Inlichtingen der Nederlandse Regering – opgeleid werd om als geheim agent in bezet gebied te worden geparachuteerd. Uitgerust met radiozend-apparatuur gebeurde dit in oktober 1944 in de provincie Friesland. Daar volgde voor hem een moeilijke, tevens spannende periode in zijn leven met een gelukkig goede afloop.

Na de oorlog weer zeeman geworden, voer hij als stuurman grote vaart bij de destijds gerenommeerde Stoomvaart Mij. "Nederland".

Vervolgens van loopbaan veranderend door in dienst te treden bij het Philips-concern in het zuiden van ons land, waar ook zijn vrouw Addy, vroeger B.I.-medewerkster, vandaan kwam.

Naast zijn werk heel actief bezig in de sport en ander verenigingsleven. In 1991 had Gerard de pech te worden getroffen door een slopende ziekte, welke helaas veelal fataal afloopt. Enerzijds hierop nogal laconiek reagerend, anderzijds terugvechtend met wilskracht, doorzettingsvermogen, een goede conditie, een dosis optimisme en de steun van Addy en de kinderen. Een langdurig, taai gevecht met wisselend succes gevoerd, waarbij veel van zijn lichaam werd gevegd. Op een gegeven moment te veel.

Dat Z.K.H. Prins Bernhard hem toen opbelde, heeft hij enorm gewaardeerd, daarmee werd hem een hart onder de riem gestoken.

Uiteindelijk werd het ongelijk geworden gevecht op 21 februari in zijn nadeel beslist.

Met Gerard's heengaan hebben Addy, kinderen en kleinkinderen een bijzonder dappere echtgenoot, vader en grootvader verloren.

Bij het verwerken van dit verlies zij hen veel sterkte gewenst. Een verlies ook voor zijn vrienden, zij zullen hem missen. Dat Gerard veel vrienden had, ook in de kring van het Genootschap Engelandvaarders, bleek bij de plechtige uitvaartdienst in de R.K.-kerk in zijn woonplaats Waalre.

Gevoelige woorden als afscheid werden o.m. door Engelandvaarder en goede vriend Gijs de Jong uitgesproken, terwijl mevrouw Jos Mulder-Gemmeke en schrijver dezes tot de slippedragers behoorden.

Wat thans blijft, is de herinnering aan een sterke persoonlijkheid, een gewaardeerde en trouwe vriend.

Wij willen Gerard een behouden vaart en een goede thuiskomst in zijn hemel toewensen.

H.R. Weelinck

ANDRIES DANIEL WOULDHUYSEN

14 december 1917 - 3 maart 1996

Hij heeft het niet meer mogen meemaken, de publicatie van het tweede gedeelte van zijn in het vorige nummer van de **Schakel** gepubliceerde verhaal "**De wereld is rond**". Hierdoor hebben alle lezers van de **Schakel** hem leren kennen als een markante Engelandvaarder.

Met de Kerstvakantie was hij met zijn vrouw Marjo nog op familiebezoek in Nederland en hebben mijn vrouw en ik hem nog opgezocht in een Haags hotel en de avond met hem doorgebracht in een restaurant.

Hoewel wij elkaar nooit eerder ontmoet hadden klikte het direct tussen ons. Er ontstond een gevoel van vriendschap alsof wij elkaar al jaren kenden. Hij was in goede stemming en optimistisch over de afloop van een tweede by-pass operatie die hij geboekt had voor 22 februari. Een onverwachte complicatie heeft hij niet overleefd. De ene nier waarop hij zowat zijn hele leven had geleefd, gaf de strijd op.

Hij was een bijzondere Engelandvaarder. Na de oorlog is hij in Amerika gaan wonen en werken, waar zijn vrouw en hij het zeer naar hun zin hadden.

Ik blijf Andries Woudhuysen zeer erkentelijk voor zijn enthousiaste bijdragen voor de **Schakel** en hij zal in onze herinneringen met vriendschap en respect blijven voortleven.

Wij wensen zijn vrouw, Marjo, veel sterkte die zij bij het voor haar zo grote verlies hard nodig heeft.

Hij ruste in vrede.

FMB

EERBETOON AAN Z.K.H. PRINS BERNHARD

Op **woensdag 26 juni a.s.**, zal ter gelegenheid van de 85ste verjaardag van onze Beschermheer Z.K.H. Prins Bernhard in de tuin van het Paleis Soestdijk, evenals vijf jaar geleden een Eerbetoon plaatsvinden.

Het eerbetoon dat $\pm$ 2 uur in beslag neemt, zal in grote lijnen bestaan uit

een informele inspectie en begroeting, een informeel samenzijn en een defilé. Het Genootschap Engelandvaarders, neemt als detachement deel aan het eerbetoon en staat bij het defilé onder leiding van Jan Bakker. Het vaandel van het Genootschap wordt meegevoerd. Verwacht wordt dat deelnemers en deelnemers fysiek in staat zijn aan alle onderdelen van het eerbetoon deel te nemen.

Ook deze keer zal deelname uitsluitend geschieden in "verenigingsverband". Daar wij aan een beperkt aantal van maximaal 40 personen zijn gebonden, verzoek ik u beleefd uw deelname zo spoedig mogelijk op te geven; vóór 15 april a.s.

Door de beperkte ruimte komen zij die niet aan het bovenstaande voldoen, alsmede introducés, niet voor deelname in aanmerking.

Plaats van samenkomst de "Korporaal van Oudheusden kazerne" in Hollandsche Rading.

De mensen die met openbaar vervoer komen, moeten uitstappen bij station "Hollandsche Rading", alwaar een blauwgrijze bus gereed zal staan. Deze bus vertrekt elk half uur naar de kazerne. Lopend duurt dit ongeveer 15 minuten. De vertrektijden van de bus zijn afgestemd op de treinen die binnen komen van de richtingen Utrecht en Hilversum en zijn als volgt: 07.40 - 08.10 - 08.40 uur.

08.00-08.45 uur	Verzamelen in de grote mess van de KPL van Oudheusden kazerne. Ontvangst met koffie en cake.
09.00 uur	Vertrek per bus naar Paleis Soestdijk.
11.00-12.15 uur	Informele begroeting door en ontmoeting met Z.K.H. Prins Bernhard.
12.30 uur	In verenigingsverband zal het het defilé worden afgenomen door Z.K.H. Prins Bernhard.
13.15 uur	Vertrek per bus terug naar de KPL van Oudheusden kazerne.
13.30 uur	Maaltijd in de Officiersmess.
16.00 uur	Einde Maaltijd.

Voor hen die hun echtgenote meenemen en die achterblijven in de kazerne tijdens het defilé, wordt zorggedragen. Adjudant Ooms zal voor deze dames een programma samenstellen en zorgdragen voor een kopje koffie; dus geen zorgen daarover.

Na gelang onze leeftijden is het raadzaam om in bezit te zijn van een medische informatiekaart, waarop o.a. staat vermeld medicijn-gebruik, telefoon van

familie en/of huisarts of andere bijzonderheden. Dit, zodat er vlug gehandeld kan worden ingeval er iets onvoorziens gebeurt. Vertel ook de mensen thuis waar je bent.

Telefoonnummer van de kazerne: (035) 577 44 74.

Bovenstaande geldt natuurlijk ook voor de dames die in de kazerne achterblijven.

Tenue

Geadviseerd wordt: donkere blazer, grijze broek of rok, Engelandvaarders das, groot model onderscheidingen op de linker borstzak en de deelnemers-button rechts.

De kosten, waaronder begrepen het busvervoer van en naar Paleis Soestdijk, koffie met cake en een maaltijd op de kazerne, alsmede bijdrage organisatiekosten bedragen **f 25,- per persoon**.

Betaling geschiedt op 26 juni bij aankomst op de kazerne. (Gaarne gepast geld meenemen.) Er wordt alsdan een deelnemers-button uitgereikt. **Jacob de Mos** int de bijdragen en zorgt verder voor de financiële afwikkeling.

Opgave voor deelname met vermelding van:

a) deelname aan defilé.

b) blijft achter in de kazerne (zie beperking vermeld in de aanhef dezes).

Deelnemers ontvangen ná opgave een routebeschrijving.

Opgave voor deelname vóór 14 april a.s. bij Mevr. M.E.F. Borel Rinkes, Cees Laseurlaan 279, 2597 GG Den Haag, telefoon (070) 324 04 47.

Indien het bovenstaande nadere uitleg behoeft, dan kunt u door middel van een telefoontje nog even overleg plegen met **Jacob de Mos**, (0174) 38 21 83.

E. (TED) VERNÈDE

Wanneer onze Beschermheer, Z.K.H. Prins Bernhard, onze jaarlijkse reünies met zijn aanwezigheid vereerde was hij immer vergezeld van zijn Particulier Secretaris, Ted Vernède. Ook **hij** was dus bij ons een zeer welkome en trouwe gast. Adjudanten wisselden maar Ted Vernède was er **altijd**. Hij was de regelaar van de activiteiten van de Prins en vergezelde hem naar alle uithoeken van de wereld. Vernède, kapitein Luitenant ter zee (b.d.), was onmisbaar op

Foto Robert Lantos

paleis Soestdijk. Bereisd, belezen en begiftigd met een groot gevoel voor humor verrichtte hij zijn veelvuldige taken dertig jaar lang. Ook hij had grote belangstelling voor Engelandvaarders en liet dat bij herhaling blijken.

Hij maakte ook veel vrienden bij ons Genootschap en bij de Verzetsorganisaties waarvan de Prins eveneens Beschermheer is.

Rond zijn 73ste verjaardag achtte hij de tijd gekomen om zijn drukke baan te beëindigen en op 18 december 1995 was er een afscheidsreceptie op Paleis Soestdijk waarvoor onze voorzitter Rudi Hemmes en bestuurslid Jacob de Mos waren uitgenodigd.

Als erkenning van zijn grote verdiensten voor het Koninklijk Huis werd hem het Erekrus in de Huisorde van Oranje opgespeld.

Ons Genootschap is verheugd met de hoge onderscheiding die hij met trots zal kunnen dragen.

En wij, Engelandvaarders, zijn trots dat Ted Vernède ons Genootschap zulk een warm hart toedraagt. Wij wensen hem nog vele lange jaren in goede gezondheid. Wij hebben hem doen weten dat hij te allen tijde welkom is op onze reünies, waar hij zoveel vrienden maakte.

FMB

Zoals gebruikelijk zullen ook op de 51ste verjaardag van de Bevrijding in 1945 op 4 en 5 mei Herdenkingen plaatsvinden.

Op 4 mei zal in de Nieuwe Kerk bij de Dam in Amsterdam de jaarlijkse bijeenkomst gehouden worden, gevolgd door de kranslegging aan de voet van het Nationaal Monument op de Dam. Ons Genootschap zal wederom daarbij worden vertegenwoordigd.

Om 15.00 uur zal op 4 mei een sobere korte bijeenkomst met kranslegging plaats vinden bij het Monument ter nagedachtenis van de slachtoffers van het Englandspeel en van de omgekomen medewerkers van het Bureau Inlichtingen en het Bureau Bijzondere Opdrachten. Het monument staat aan de Hoge Laan in de naaste omgeving van het Promenade Hotel te Den Haag. Ná de plechtigheid kunnen de deelnemers elkaar ontmoeten in het Promenade Hotel.

De Viering van de 5e mei in Amsterdam zal dit jaar **niet** op de gebruikelijke wijze plaats vinden in het Koninklijk theater Carré of Stopera. Wel zal op de Amstel één groot volksfeest worden georganiseerd, toegankelijk voor iedereen.

Ook de jaarlijkse Herdenking met Defilé op de 5e mei te Wageningen gaat gewoon door.

FMB

DEFILÉ WAGENINGEN 5 MEI 1996

Op 5 mei zal wederom in Wageningen de Herdenking van de capitulatie en de bevrijding plaatsvinden, waarbij het Defilé ook ditmaal door Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden zal worden afgenomen.

Evenals voorgaande jaren zullen de Verzetsorganisaties, aangesloten bij de Stichting Samenwerkend Verzet, waartoe ook de Engelandvaarders behoren, hieraan deelnemen en zal E.V. Jan Bakker weer als Detachementscommandant optreden. Engelandvaarders die aan het defilé wensen deel te nemen, worden verzocht zich **zo spoedig mogelijk telefonisch bij hem op te geven, telefoon: (070) 354 02 45**. Tevens dienen zij kenbaar te maken of zij een partner/begeleidster (**niet**-defilant) wensen mee te nemen, dit i.v.m. het aantal bonnen voor broodjes en consumpties.

Hen wordt daarna een routebeschrijving, één parkeerkaart en een tijdschema toegezonden.

Nadere richtlijnen Defilé

De defilanten worden verzocht zich tussen **11.30 en 13.15 uur**, voorbij de ingang van de Junushoff, naast de vestiaire, bij de detachementscommandant te melden, die per persoon 3 consumptiebonnenboekjes en desgewenst toegangskaarten (beperkt aantal) voor de Bergkerk zal overhandigen. Koffie en broodjes worden in de Junushoff geserveerd.

Voor wat betreft het tenue, wordt verzocht een donkerblauwe of zwarte blazer met **groot model onderscheidingen** te dragen, een grijze pantalon, E.V.-das en zwarte schoenen. Het z.g. Veteranenuniform.

De detachementen worden geformeerd in rotten van vier en qua lengte van de defilanten van **voor naar achter**. Tijdens de gehele defileer-route wordt IN DE HOUDING gemarcheerd. Bij het bereiken van het **eerste richtbord vóór het defileerpunt** commanderen de detachementscommandanten opeenvolgend "HOOFD RECHTS" en brengen zij – indien zij een hoofddekseel dragen – de EREGROET. Bij het richtbord ná het defileerpunt wordt "HOOFD FRONT" gecommandeerd.

Voorafgaand aan het defilé vindt bij het Bevrijdingsmonument (tegenover Hotel "De Wereld") de kranslegging plaats met muzikale omlijsting. Een tamboerkorps begeleidt het defilé en loopt aan het hoofd van de Defileer-colonne.

Het af te leggen parcours bedraagt ± twee kilometer. Dit vraagt niet alleen goed schoeisel, maar ook een **goede lichamelijke conditie**.

Het defilé vangt aan om 16.20 uur en eindigt om 16.55 uur.

Van 17.15 tot 18.00 uur is er een receptie voor de defilanten met partners/begeleidsters in de Junushoff.

Wij hopen op een even grote opkomst van Engelandvaarders als de voorgaande jaren, die het een eer vinden om op de 5e mei in Wageningen voor onze Prins nog te kunnen defileren.

Jan Bakker

Noteer alvast in uw agenda's de datum van de eerstvolgende Engelandvaardersreünie die gehouden zal worden op **woensdag 25 september 1996** op het **Marine-Vliegkamp Valkenburg**.

Wij worden daar dan wederom met open armen ontvangen. Onze eerde ervaringen met deze lokatie roepen vele goede herinneringen bij ons op. Nadere gedetailleerde gegevens volgen in het volgende nummer van de **Schakel**, juli 1996.

De evenementencommissie

VAN UW REDACTEUR (EN PENNINGMEESTER)

Vanaf de Kerstdagen tot lang na de jaarwisseling bereikte ons wederom een aantal welgemeende wenskaarten en brieven van Engelandvaarders binnen en buiten Europa. Ook de jaarlijkse bijdragen, soms heel royale, vielen gedurende januari en februari vanuit binnen- en buitenland bij uw penningmeester in de brievenbus.

Voor dat alles, mede namens voorzitter en bestuur, van ganser harte bedankt. We zullen ook dit jaar weer in staat zijn ons lijfblad, als tastbare tegenprestatie, bij u in de bus te doen glijden. Als redacteur moet ik u bekennen dat met het stijgen der jaren, het hoe langer hoe lastiger wordt om een en ander op tijd gereed te hebben. Maar dankzij de inspanningen van medebestuurleden Charles Bartelings en Bob ten Broek is dat tot nu toe meestal wel gelukt. Met veel belangstelling las ik de brieven en Holiday Greetings die mij van ver overzee bereikten. Wederkerig wens ik u allen een voorspoedig en gezond 1996. Engelandvaarder **Hans Boschman uit Ardron Australië** zond zoals ieder jaar zijn bespiegeling over het leven in Australië in het afgelopen jaar.

Er is weer een jaar voorbij en er is hier niet veel veranderd. Doet me soms terugdenken aan mijn grootmoeder (zei ik "oud"? Het goede mens was toen jonger dan ik nu). Zij zei soms dat "ze dronken 'n glas, ze piesten een plas en de zaak bleef zoals hij was".

Hooggeplaatste politici, kopstukken bij de politie doen jokkertjes, stelen 'n beetje (of een heleboel) en zijn schuldig aan corruptie enz. enz.

Grote vakantie en 't komt weer waar voor tot in welke mate de pueri imberbi de

toon aangeven. Het viel me b.v. laatst op dat wij naar school gingen met gym-schoentjes van Bata voor f 2.50, nu dragen de jongens en meisjes "designer label" gympies van \$ 200 of \$ 250. "Pure pressure" zeggen de ouders. Misschien niet een eerlijke vergelijking? Sois.

Terwijl jullie bij de kachel zitten te kneuzen of de Noren aan gespen hebben wij hier prachtweer. Prachtig ook voor de huidspecialisten: ieder jaar lopen 5000 W. Australiërs 'n soort huidkanker op, 700 daarvan melanoma. The bronze Aussie syndrome. En laat niemand ooit zeggen dat wij hier een zouteloze troep zijn: we verliezen per dag meer dan 10 hectare aan bouw- en graasland aan zout. Eindelijk na 200 jaar is dat probleem nu in focus gekomen. Edoch heeft men er tot dusver geen oplossing voor kunnen vinden.

Natuurlijk zijn we ook wél geïnteresseerd in het wereldgebeuren, Rwanda, Joegoslavië, Bangladesh, noem maar op!... en tussen (), what is the cricket score? Begrijpelijk. Sport, hamburgers, hotdogs. Panem et Circensis. Ook niet veranderd. Tot volgend jaar, D.V. Van alles 't beste aan alle Engelandvaarders.

Ook uit het verhaal van **Rudy Zeeman, die op het eiland Tasmania woont**, de volgende passages:

This year has been a good, but rather quiet one, interspersed with what seemed like an endlessly cold winter, but followed by a lovely Spring with the garden a riot of perfume and colour.

We have had various Interstate visitors during the year, and to show them around spots of beauty and interest is certainly no hassle. We spent a 'Gourmet' weekend at beautiful Franklin Manor at Straham, a small fishing village on the rugged West Coast, during September which was run by Stefano Manfredi, Australia's No. 1 Italian Chef from Sydney. Excellent, informative, very interesting, wonderful food and wines! Also visited the tulip fields in Spring at Table Cape on the North West Coast.

We didn't venture overseas this year, but right now we are busy organising another visit to New Zealand. We just love it there, the scenery is superb, the people friendly, not 'touristy' at all, space, hardly any traffic. Shall concentrate on the South Island this time, and all being well will probably go in March to catch the lovely Autumn colours which we found so beautiful last time we went in 1992.

Bovenstaande zou het goed doen als tekst voor een toeristenfolder voor een bezoek aan "Down Under".

FMB

ENGELANDVAARDER EN OORLOGSFOTOGRAAF

In **Het verzetsmuseum Zuid-Holland**, Turfmarkt 30 te Gouda, is op 7 maart jl. een **Fototentoonstelling** geopend van het werk van de fotograaf Hugo Wilmar. De tentoonstelling duurt tot 28 april 1996. Er is bijzondere aandacht besteed aan de foto's die hij maakte tijdens zijn verblijf in onze voormalige kolonie Nederlands-Indië. Wilmar is de enige Nederlandse fotograaf die gedurende een periode van bijna drie jaar (1946-1948) het koloniale conflict heeft vastgelegd.

Hugo Alexander Wilmar studeerde tot 28 mei 1943 aan het Rijnlands Lyceum te Wassenaar. In verband met de dreiging van de Arbeidsdienst is hij ondergedoken met medewerking van zijn vader. Hij wilde echter naar Engeland. Op 27 maart 1944 verliet hij Nederland tezamen met **Hubbeling**. Via Brussel arriveerden zij in Parijs. Wilmar beschikte over invloedrijke relaties die zijn tocht veel vereenvoudigd hebben.

In Zuid Frankrijk is hij door deze relaties in contact gekomen met een escape-lijn voor piloten. Na 10.000 francs te hebben betaald – niet niks voor die tijd – per auto naar de Spaanse grens vervoerd en deze te voet overgestoken. Hij werd opgepakt door de Spanjaarden en na een relatief kort verblijf van 3 weken in het kamp Miranda do Ebro arriveerde hij op 16 juni 1944 in Madrid. In augustus 1944 reisde hij verder via Gibraltar, Oran en Algiers waarna hij op 21 oktober 1944 Engeland bereikte. Een uitvoeriger verhaal over de belevenissen van Hugo Wilmar op zijn reis naar Engeland en zijn latere wederwaardigheden bij de Mariniers o.a. in kamp Lejeune in de USA, is te vinden in het boek: "Front Indië. Hugo Wilmar, ooggetuige van een koloniale oorlog" verschenen in februari 1995 bij de uitgeverij Walburg Pers te Zutphen, samengesteld door Louis Zweers. Het is voor f 29,50 te koop in het museum.

Gezien een onregelmatigheid aan zijn ogen werd Hugo Wilmar in de USA afgekeurd voor de frontdienst. Vanwege zijn passie voor fotografie volgde hij in de USA een opleiding tot oorlogsfotograaf en vertrok daarna naar Soerabaya, waar hij als de fotograaf van de Mariniersbrigade werd gestationeerd.

Met zijn Leica maakte hij honderden foto's van de gevechtsacties van de Mariniers. Deze foto's zijn destijds nooit gepubliceerd. Hij mocht wél alles in beeld brengen maar veel foto's kwamen tot zijn ergernis niet door de militaire

censuur. Als ervaren beroepsfotograaf ging hij in Indië werken voor de geïllustreerde bladen Panorama en Katholieke Illustratie.

Over zijn wel en wee ná die Indische periode is schrijver dezes niets bekend, behalve dat hij over de hele wereld zwerfde voor het maken van reportages van hot-items in vreemde landen. In 1957 maakt een spoorwegongeluk ergens in Peru een einde aan het bijzondere leven van deze Engelandvaarder.

FMB

REMIGRATIE ENGELANDVAARDERS

Van de **Stichting Veteranen Platform** ontvingen wij een brief met daarbij een lange toelichting over dit onderwerp. Van de tekst van die brief nemen wij de volgende passages over:

Het komt steeds vaker voor dat (ex)Nederlanders, die in vroeger jaren emigreerden, nu weer naar Nederland terug verlangen. In de afgelopen jaren werden het Veteranen Platform en ook enkele van de aangesloten organisaties geconfronteerd met remigrerende veteranen die hun terugkeer niet of nauwelijks hadden voorbereid. De problemen betroffen o.a. het ontbreken van (vooraf geregelde) huisvesting, gebrek aan voldoende inkomen of/ en ziektekostenverzekering. De gezondheid liet in soms zeer ernstige mate te wensen over, terwijl de medische informatie t.b.v. behandelende artsen ontbrak. Veelal konden deze remigranten ook niet meer terugvallen op opvang in de kring van familie of vrienden.

Uit de circulaire nemen wij de samenvatting over:

Bij (de voorbereiding tot) remigratie moet rekening worden gehouden met het volgende:

Voor juiste informatie en ook voor het verkrijgen van de vereiste documenten kan men zich het beste wenden tot de dichtstbijzijnde Nederlandse ambassade of consulaat.

Zorg er voor die documenten in bezit te hebben vóór vertrek naar Nederland. Denk niet "als ik eenmaal in Nederland ben dan komt het echt wel voor elkaar, ik word dan vast wel toegelaten en krijg een verblijfsvergunning".

Regel alles vóór U definitief naar Nederland vertrekt. Dat voorkomt een hele hoop problemen en vaak ook ellende.

Uw sociale omgeving – kinderen en eventueel kleinkinderen – wordt achtergelaten; ouders en grootouders in Nederland zijn veelal overleden, familie en vrienden zijn verhuisd en de binding met clubs en verenigingen is vaak verdwenen. Dit kan leiden tot sociale vereenzaming.

Nederland is thans een multi-raciaal land dat op velerlei gebied heel anders is dan de samenleving ten tijde van emigratie. De verandering van een voornamelijk agrarisch tot een hoog geïndustrialiseerd land met een inwonertal van ruim 15 miljoen leidde tot verstedelijking van wat destijds nog platteland was.

Woonruimte is steeds schaars in Nederland: huren is moeilijk en voor een woonhuis moet worden gerekend met bedragen van meer dan f 150.000.

Bejaarden-, verzorgings- en verpleegtehuizen kampen met een tekort aan plaatsen. Opname kan vaak pas na een lange wachtperiode worden gerealiseerd. Op de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid zal een steeds groter beroep worden gedaan.

Met een inkomen van f 1500 per maand voor een ongehuwde, of f 2000 per maand voor een echtpaar, leeft men in Nederland op de grens van armoede.

Een (ex)Nederlander heeft géén recht op AOW indien emigratie vóór 1957 geschiedde. Als de emigratie-datum ná 1957 lag, bestaat alleen recht op AOW voor de periode dat men, in Nederland wonend, voor AOW verzekerd was; dat recht houdt in dat 2% van de huidige AOW-uitkering wordt uitbetaald voor elk jaar dat men aan die eis voldoet. Over de AOW-uitkering moet belasting worden betaald.

Voor geneeskundige verzorging moet fors worden betaald. Men is verplicht zich als ziekenfondsverzekerde te laten inschrijven en de ziekenfondspremie te betalen, wanneer men AOW geniet en het inkomen minder dan f 31.000 per jaar bedraagt. Alle anderen moeten rekening houden met de premie voor een particuliere ziektekostenverzekering: ca. f 250 per maand/per persoon.

In Nederland heeft een "oorlogsveteraan" niet of nauwelijks recht op bijzondere voorzieningen, of voorrang boven anderen.

Degenen van onze lezers die kennis willen nemen van de volledige inhoud van de bovengemelde circulaire kunnen op verzoek aan onze redactie, een fotokopie daarvan toegezonden krijgen.

Het correspondentie-adres van de **Stichting Veteranen Platform** luidt:

Postbus 125, 3940 AC Doorn. Telefoon (0343) 41 36 07. Fax (0343) 41 61 33.

FMB

Het jaar 1996 is nog maar nauwelijks begonnen of onze aandacht wordt opgeëist door de komende herdenking van de oorlog 1940-1945.

Mede aanleiding tot onze betrokkenheid is het toenemende geweld in de wereld om ons heen, waaruit blijkt dat het "Vrede op aarde" nog maar ten dele aanslaat. Toch denken wij met sterk wisselende gevoelens aan hen, die dit alles niet meer mochten meemaken. Wij proberen onze dank te uiten door bloemen neer te leggen op herdenkingsplaatsen en monumenten.

Deze monumenten zijn van uiteenlopende aard, variërend van eenvoudige gedenksteden tot kolossale beeldengroepen.

Ook aan bestaande monumenten wordt graag nog iets veranderd. Zelden ten goede. Ik denk hierbij aan het nationaal monument op de Dam; eerst stijlvol van eenvoud met 48 nissen, waar kinderen, oorlogswezen of nabestaanden van 48 fusiladeplaatsen aarde aandroegen en plaatsten, een plechtigheid die m.i. geheel aansluit bij de herdenkingsgedachte.

Een monument hoeft niet groot te zijn. Eenvoud kan de sfeer tot herdenking bevorderen. Jaarlijks staan mijn echtgenote en ik stil bij het monument op de fusiladeplaats aan de Woudweg te Dokkum, een ruwe, gespleten steen met een kruis en de 20 namen van hen die vielen in een steen gegraveerd aan de voet van het monument. Er zijn vele van deze monumenten, met eerbied ontworpen, geplaatst en jaarlijks door velen, voor herdenking, bezocht.

Ik verbaas mij er jaarlijks over dat men vindt dat het nu wel welletjes is geweest met de herdenkingen, "het is al zo lang geleden!". De dichter Leo Vroman dichtte hierover:

"Kom vanavond met verhalen hoe de oorlog is verdwenen,
en herhaal ze honderd malen, alle malen zal ik wenen".

Toch zal de tand des tijds de monumenten verloren doen gaan. Het zij zo. Laat het dan toch zo zijn, dat de echo van het vele gebeurde in '40-'45, en de offers, die werden gebracht beklijven. De grote les is:

"Een volk dat voor tyrannen zwicht,
zal meer dan lijf en goed verliezen,
dan dooft het Licht..."

H. Van Randwijk
Monument Amsterdam

W.A. Klaver

Engelandvaarder **Martien Willebeek Le Mair**, nu woonachtig op 243 Pershing Avenue, Roselle Park NJ 07204 USA zond ons de hieronderstaande foto met een korte brief als toelichting:

Kort geleden was ik bezig dozen met foto's uit te zoeken die mijn ouders sinds WW II bewaard hadden. Eén ervan is een foto van RAF Navigator Cadetten Course 28 die, als ik mij kan herinneren, genomen was in mei 1945 op het vliegerrein in Jurby, Isle of Mann. Deze foto die 10 bij 16 centimeter meet is in goede conditie gebleven. Om beter te kunnen zien wie er allemaal opstonden heb ik met de computer een vergroot negatief en afdruk laten maken. Ik herken 6 Engelandvaarders maar helaas weet ik niet meer alle namen.

De vijfde cadet van rechts naar links op de eerste rij staat mij de achternaam De Mol bij. Zijn eerste naam weet ik niet meer. Op de tweede rij van rechts naar

links zijn er twee. De vijfde en zesde van rechts. De vijfde zijn voornaam zoiets van Leen. De zesde zijn voornaam geloof ik was Rinus. (Hij had rood haar). Op de derde rij van rechts naar links #3 Martien Willebeek Le Mair. #4 geen idee? Op de derde rij de allereerste links – zijn naam was Dobbe. Voor zover ik weet kwam hij in een vliegongeval in het zuiden van Holland vlak na de bevrijding om. De enige Engelsman waar ik een naam van heb is Cpl B. Gardiner, eerste rij #7 van rechts. Het waren allemaal toffe jongens.*

Ik kwam 2 februari 1945 op het Isle of Mann aan.

Ik weet ook niet meer voor welke gelegenheid die foto was genomen. Onze Navigator Wing hadden we nog niet. Met sommigen was ik in het Hotel International in Madrid.

M. Willebeek Le Mair, USA

De twaalfde Engelandvaarders-golfdag zal plaats hebben op de **Golfclub Anderstein te Maarsbergen op maandag 3 juni 1996**.

Nadere bijzonderheden zullen aan gegadigden worden opgestuurd.

Geïnteresseerden (Engelandvaarders, hun echtgenoten, weduwen en partners) kunnen zich opgeven, met vermelding van handicap, bij K. Bottema, Reviuslaan 34, 2343 JR Oegstgeest, telefoon (071) 515 52 95.

Kees Bottema

"NAAR HET DAGBOEK VAN A. AMMERLAAN (WOLVERHAMPTON)"

Op pagina 11 van **Schakel nr 68 van januari 1996** namen wij een foto over uit het plakboek van EV **Aad Ammerlaan** uit Wolverhampton (UK). Volgens het onderschrift zou de op deze foto voorkomende generaal "met sigaret in zijn mond" de Nederlandse Militaire Attaché te Bern, de Generaal van Tricht zijn, zo had de Overste Stoutjesdijk – die de foto naar Ammerlaan had opgezonden – aan Ammerlaan geschreven.

Ons medebestuurslid **Jan Bakker** echter doet ons weten dat de op de foto voorkomende generaal **beslist niet** de Generaal van Tricht is. Deze was de stiefvader van Bakker en heeft hem dus méér dan goed gekend. Hij was, zo schrijft Bakker een op en top militair van de oude stempel en zeer formeel, dus een sigaret in de mond op een foto is uitgesloten. Een aantal Engelandvaarders, door Bakker hiervoor telefonisch geraadpleegd, bevestigden de mening van Bakker.

Wij willen de lezers het echter niet onthouden dat Ammerlaan, die tijdens zijn verblijf gedurende de oorlog in Zwitserland een tijdje als tuinman werkte bij de Overste Stoutjesdijk in Ascona, en daardoor ook de Generaal van Tricht meerdere malen had ontmoet, van mening blijft dat de op de foto voorkomende generaal, de Generaal van Tricht is.

FMB

Engelandvaarder **J.C. Welleman** uit Arnhem maakt ons er op attent dat de groepsfoto Cossonnay, opgenomen op pagina 20 van **Schakel** 67, oktober 1995, **niet** is gemaakt op 31 augustus 1942 maar op de Verjaardag van Z.K.H. Prins Bernhard op 29 juni 1942.

Welleman schrijft ons:

Op zaterdag 4 juli 1942 hebben Winnie Arendsen de Wolff, René Alting du Cloux en mijn persoon legaal het kamp verlaten (toestemming van de kamp-commandant om naar Genève te gaan waar wij "erg nodig" een tandarts moesten bezoeken) maar zijn toen niet meer teruggekeerd. Wij staan alle drie wel op de foto maar zaten op 31 augustus – 1942, dank zij de heer Kolkman – al in Spanje (tussen Barcelona en Madrid).

FMB

HUMOR IN LE SOLÈR

Engelandvaarder **Harrie Wertheim** woonachtig in Canada vond bij het opruimen van zijn papieren een kopie van een exemplaar van het roddelblaadje dat de tijdelijke bewoners van **Le Solèr** redigeerden voor deze bewoners.

"Het hield de moed erin" zo schrijft Wertheim.

Wij publiceren op de volgende pagina een fotokopie van de kopie die Harrie Wertheim ons deed toekomen.

Het is goed zo nu en dan de anekdotische ervaringen van Engelandvaarders op pad, in de **Schakel** op te nemen.

FMB

DE SOLER - BODE *Koninkrijk*
Grooter oplage dan eenig in de Dietsche taal verscheijend rondelblad
le Jaargang No. 6 Zaterdag 10 Mei 1941

Legerbericht: In de late avonduren stootten enkele lichte eenheden, behoorende tot de legergroep ter Beek in de kersenboomgaarden richting Milas voor. In verband met het gevorderde uur kon de luchtmacht niet voldoende steun verlenen, waardoor de aanval niet het verwachte resultaat opleverde.

Een eskader onderzeeboten onder leiding van flottieljekommandant De Jongh meldt de volkomen vernietiging van 375 vijandelijke vaseschen. 34689 vijandelijke visschen werden zeer zwaar beschadigd, dat hun vernietiging vrijwel zeker kan worden gaacht. De Jongh is heden in het hoofdkwartier van den ver-leider tot sardine-blikjescommandant bevorderd. De vijandelijke vlieg-macht was zeer actief, doch 347 eenheden konden door onze particuliere DCA worden onschadelijk gemaakt.

Als DE VOS de passie preekt....
Leeuw, pas op je groenten. De hoofdredacteur deelt ons nog juist voor het verschijnen van deze editie, geheel buiten adem mede, dat de commandant van de Lichte Divisie Z.Exc. De Vos hedenmorgen meer actief aan de anti-peul campagne heeft deelgenomen.

VOLKSUNIVERSITEIT

De Lector verzoekt ons mede te deelen, dat hij weer een nieuwe cursus Telefonie- en Telegrafie op stapel heeft staan. Aanmeldingen spoedigst in de Blokhut.

Advertenties.

Plaats "EMIGRANTJES" EN ONTHOUDT " EEN EMIGRANTJE HEEFT EEN KR NEUS"

Transporten, verhuizingen.
Firma Hij-gaat-niet,hij-gaat wel-Brandbaart N.V.

Hebt U iets moedig?
Wij bezorgen het U thuis
Firma Buytten & Co

De Limmerick van den dag

Een mannetje uit Bergtesgaden
Die liet zich door niemand raden
Hij gafte wat hij kon,
Te wijl hij leugens verzon
Komt nooit aan Eng-lands kaden.

Verdedigingsmaatregelen in Le Soler
Mede in verband met de uitwijzing van alle vreemdelingen tegen 15.Sep neemt de Nederlandsche kolonie in Le Soler thans emergike maatregelen hun gebied te verdedigen. Onze hoofdredacteur bezichtigte de hoofdweerstandslinie, die uit vervaarlijke blokhutten bestaat, waarin krankzinnig veel hout verwerkt is. Het schijnt, dat de vijandelijke snurk-artillerie hier geen uitwerking op heeft. Voor de Blokhutten komt een waterlinie bestaande uit waschkommen tegen slaapwandelaars. Terecht mag het verdedigingsstelsel deze zg. Wolaner-linie onneembaar worden gaacht.

Das Deutsche Nachrichten Büro telt mit, dass in Toulouges ein Maedchen war, das SEELIG worden wollte.

Uitgever van dit Blad zoekt kennis-making met besch. weduwe met 12 kinderen, die de verspreiding op zich kunnen nemen. Steller is in het besit van 2 loten der Lot. Nat.

Bij K.B. van heden is Brouwer tot opvolger van Lezer, als directeur van de Decibelcentrale benoemd.

Naar aanleiding van de foto op pagina 26 van de **Schakel** van april 1995, is Engelandvaarder **Theo van Besouw** in zijn paperassen gedoken en hij vond daar het **Programma** van die oudejaarsviering, wat hij ons voor het archief toezond.

Voor degenen die daar aanwezig waren een grappige herinnering, die wij u niet willen onthouden.

PROGRAMMA

1943

1944

OUDEJAARSVIERING TE MADRID AANGEBODEN DOOR DE NED:REGERING TE LONDEN MET MEDEWERKING VAN DE "FLITSPUIT" "THE ROYAL TRAVELLERS" EN ANDERE MEDEWERKERS.

1. Men vraagt, en wij draaien.
2. The Royal Travellers.
3. Jacob Hamel: "Nu..."
4. De Minstrel.
5. The Royal Travellers.
6. Thomasvaer en Pieterneel.
7. De klok slaat...?

10. Ik ben een held.
11. In de rimboe.
12. Las Guapas.
13. La Argantine.
14. Zwitserse episode.
15. Potpourri.
16. Laatste étappe.

PAUZE

PAUZE

8. The Royal Travellers.
9. Papageno.

17. Als dat mijn leraar eens hoorde.
18. ????????????????????

Eventuele veranderingen of wijzigingen van het programma voorbehouden.

Rotterdam heeft sinds april 1995 een echt oorlogs- en verzetsmuseum, ontstaan uit een steeds groeiende verzameling van Arie Mast, bewoner van Katendrecht. In een aantal kleine lokalen zijn vele voorwerpen en documentatie over Rotterdam gedurende de oorlog, op overzichtelijke manier opgesteld. Achtereenvolgens komen het Bombardement, het Verzet, de Koopvaardij, de Rotterdamse joden, het Contact met Engeland, de Biesbosch, de Razzia's en de Hongerwinter aan de orde.

Het Bestuur van de Stichting die zich voor het reilen en zeilen van het museum inzet, wordt tot nu toe voorgezeten door Bob ten Broek, collega bestuurslid van ons Genootschap.

Op 15 december 1995 werd op de huidige lokatie van dit museum een kleine maar bijzonder interessante tentoonstelling geopend, onder de titel "Die Weisze Rose". Aan de hand van zeldzaam, zeer interessant fotomateriaal en goed leesbare tekstwanden kon men kennis nemen van de geschiedenis van het voornamelijk studentenverzet in nazi-Duitsland. Het waren er niet zoveel maar ze hadden wèl lef!

W. Haas Ambassadeur van de Bondsrepubliek Duitsland, opende de tentoonstelling in bijna perfect Nederlands! Een historicus H. Müller uit München sprak de overvolle zaal toe op een voor een ieder verstaanbare wijze, met een verhaal over het tentoonstellingsonderwerp.

In al zijn bescheidenheid was het een goede bijeenkomst. De tentoonstelling is ondertussen doorgereisd naar andere lokaties in binnen- en buitenland.

Het oorlogsmuseum '40 Bezet-Bevrijd '45 is gevestigd aan de Veerlaan 82-92, 3077 ZZ Rotterdam-Katendrecht (niet gemakkelijk te vinden!). Telefoon (010) 484 89 31.

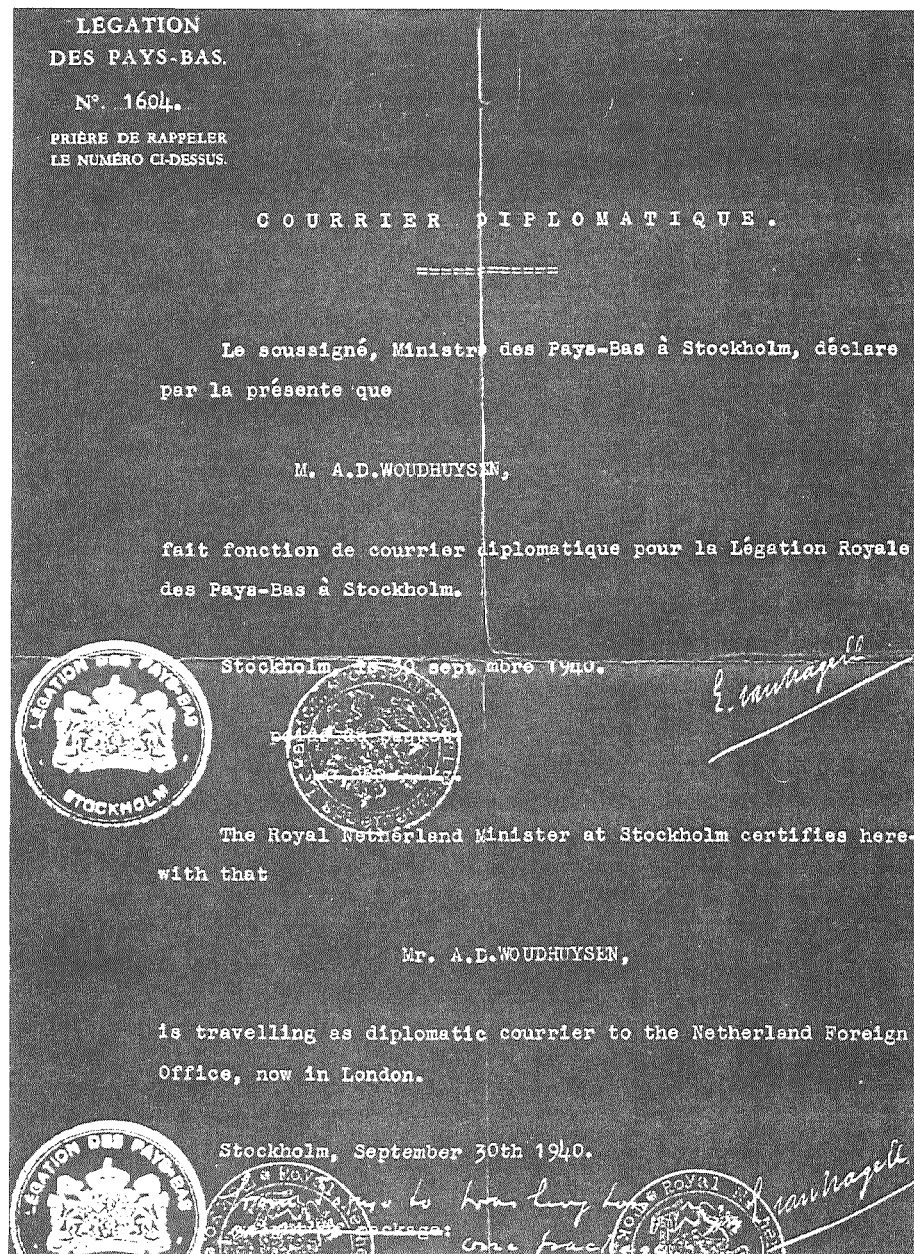
FMB

Vervolg Reisverhaal Andries Woudhuysen

10. Ik heb jammergenoeg geen dagboek bijgehouden gedurende mijn reis maar toch weet ik enkele data met nauwkeurigheid en terugrekenend moet ik ongeveer op 20 november 1940 uit Stockholm zijn vertrokken. Mijn hele reis naar en door Rusland was in Stockholm door Intourist geboekt. Intourist was destijds een Russische overheidsorganisatie door wiens bemiddeling alle vreemdelingen werden geboekt (en gedurende hun verblijf in Rusland van 's morgens vroeg tot 's avonds laat werden begeleid).

Zo werd ik door Intourist "ondergebracht" in het zeer oude National Hotel, vergezeld door een Intourist gids door Moskou rondgeleid en des avonds medegenomen naar het circus en naar de opera (waar ik Prince Igor zag). Toch is het mij gelukt op een onbewaakt ogenblik in mijn eentje het hotel uit te wandelen naar het zeer nabij gelegen Rode Plein! Ik merkte op dat een man mij steeds volgde en dacht dat dat een politiemann was. Het bleek anders te zijn! Hij kwam steeds dichterbij en beduidde mij dat hij het costuum dat ik aan had wilde kopen! Het was het enige pak dat ik uit Nederland had meegenomen en het leek mij dat ik op de verdere reis dit pak niet meer nodig had en wel sportkleden kon dragen! Ik heb hem meegenomen naar mijn hotel en het pak aan hem voor 3000 roebel verkocht. Achteraf gezien een gevaarlijke daad??? maar het heeft geen enkel gevolgen gehad!!!

Ik vertoefde ongeveer een week in Moskou en werd ongeveer op 28 november naar de Transsiberische trein gebracht. Als ik mij goed herinner gingen er 6 of 7 treinen per maand van Moskou naar Vladivostok maar vreemdelingen werden maar op 3 treinen per maand geboekt. Dit had iets te maken met 2 factoren: de ene was dat men voor de vreemdelingen de oude rijtuigen uit de Tsaristische periode gebruikte en daar had men er maar een paar van en de andere reden was dat men voor deze lange reis maar een paar Intourist agenten had die voldoende vreemde talen spraken om met ons te kunnen spreken. Bij het binnenstappen van de trein werden de buitenlandse paspoorten door de Intourist agent in ontvangst genomen; die zag men pas terug in Vladivostok! Wederom mijn geheugen raadplegend, herinner ik mij zeer goed dat ik gedurende de ene week in Moskou en op deze treinreis veel geleerd heb waar ik gedurende de rest van mijn leven veel aan heb gehad! De reis duurde 11 dagen in plaats van 7 dagen omdat de locomotief met hout werd gestookt in plaats van steenkool en kon derhalve nooit de snelheid ontwikkelen die nodig was om de reis in 7 dagen te voltooien. De Intourist gids was een redelijk ontwikkeld man van ongeveer 30-35 jaar; hij was getrouwd en had 2 kinderen. Hij sprak uitstekend Frans (beter dan ik) en fluisterde in mijn oor dat zijn ouders "van het oude regime" waren en dat er in zijn ouderlijk

huis veel Frans werd gesproken! Zijn jonge vrouw studeerde Duits aan de Universiteit van Moskou. Toen ik hem vroeg wie dan voor de twee kleintjes zorgde als hij voor 3 weken weg was en zijn vrouw iedere dag naar school ging, vertelde hij mij dat iedere ochtend een "kindermeisje" kwam om gedurende de dag voor de kinderen te zorgen! In het compartiment naast mij zat een kolonel van het Russische leger, die commandant was van een of andere Militaire Academie in Chita, in Siberië. Hij droeg een prachtig gouden armband horloge! Op mijn vraag of dergelijke dingen in Rusland te koop waren, vertelde hij mij lachend dat hij had behoord tot de Russische troepen die de Baltische Staten hadden bezet! Dat was waar hij zijn horloge gekocht (!?) had en voor zijn vrouw en zusters zijden kousen verkreeg!

In aanmerking genomen dat ik door Rusland reisde gedurende de periode van het Verdrag van Vriendschap dat tussen de Russische Minister van Buitenlandse Zaken, Molotov, en zijn Duitse tegenspeler von Ribbentrop was gesloten, was het interessant te horen uit de mond van de kolonel dat Rusland maar één vijand had en dat was Duitsland! Zo hoorde ik vele dingen die mij voor de rest van mijn leven de overtuiging schonken dat puur communisme zo zeer in strijd was met de menselijke natuur dat het **op den duur** niet kon blijven bestaan! Het heeft sedertdien nog een 45 aantal jaren bestaan!

11. Toen ik ongeveer op 9 december in Vladivostok arriveerde – 4 dagen te laat – was mijn veerboot van Vladivostok naar Tsuruga (Japan) reeds vertrokken en dit betekende dat ik ongeveer 10 dagen in Vladivostok zou moeten wachten op de volgende boot! Ik werd in een hotel ondergebracht waar op ieder van de 2 verdiepingen één badkamer was. Uiteraard kon men zich op de trein niet erg goed wassen, laat staan baden en ik verlangde naar een goed warm bad. Op de trein was bovendien na een paar dagen niet genoeg water meer zodat ik me de laatste dagen met thee (van het ontbijt) had moeten scheren! Die thee kwam van een grote Samovar aan het eind van de wagon waar men voor 15 kopek van de conducteur een glas thee kon kopen. De conducteur hield de rekening bij door een kerfje te maken in een lange houten stok (wie herinnert zich het woord kerfstok nog?) en aan het einde van de treinreis kwam hij zijn geld ophalen met vertoon van zijn kerfstok! Het kamermeisje in het hotel zou voor mij een bad laten inlopen en mij waarschuwen als het klaar was. Toen ik na een half uur nog niets gehoord had liep ik maar eens door de lange gang naar de badkamer waar ik tot mijn grote schrik het kamermeisje aantrof, op haar knieën voor het bad met een stapel kwispeldoors die zij de een na de ander in mijn bad omwaste! Ze vond het waarschijnlijk zonde om al dat warme water te gebruiken alleen maar voor mij

avondmaal niet om 6 uur n.m. (want dan moest je eruit om 7 uur) maar om 8 uur n.m. want dan kon je onbeperkt blijven zitten. Dan kwamen allerlei Russen – veelal soldaten – om Vodka te drinken en werd het zo tegen 10 uur heel gezellig! Dat duurde zo tot 1 of 2 uur 's nachts en tegen die tijd had men zoveel vodka gedronken dat men tot 10 uur 's ochtends doorsliep. Er was toch niets te doen die lange dagen en er was gewaarschuwd tegen het uitstaren over de witte – met sneeuw bedekte – toendra waar de trein doorheen reed; het licht was zo scherp dat men oogontsteking kon krijgen!

13. Het moet ongeveer 20 december 1940 geweest zijn toen ik in Tokyo arriveerde; wederom deed ik de ervaring op de eerste Nederlander te zijn die uit bezet gebied arriveerde. Ik werd dan ook zeer hartelijk ontvangen door leden van de Nederlandse gemeenschap o.m. de Nederlandse Consul-Generaal Reinders Volmers en echtgenote. De Nederlandse Gezant was de Generaal Pabst van het Nederlands-Indische leger, een zeer eenzame persoon die werd bijgestaan o.m. door Jhr Otto Reuchlin te wiens huize ik het Kerstdiner genoot. Dit waren dezelfde heer en mevrouw Reuchlin die ik in later jaren na de oorlog als Gezant en Gevolmachtigd Minister in Washington wederom zou ontmoeten toen ik als financieel Attaché aan Hr. Ms Ambassade aldaar fungeerde. In Stockholm had iemand mij verzocht om enkele boeken mee te nemen voor een Nederlands geestelijke in Japan, Pater van Waesbergen. Als dank voor de moeite heeft Pater van Waesbergen mij vele belangrijke en interessante dingen in Tokyo laten zien en ik ben hem daar altijd zeer erkentelijk voor gebleven want vele van deze bezienswaardigheden zijn gedurende de oorlog en de bombardementen van Tokyo vernietigd. In de jaren 1960-1990 ben ik nog ontelbare keren in Japan geweest maar er zijn nog maar weinig Nederlanders die zich Tokyo van vóór 1941 herinneren. Ik heb dat voorrecht dank zij Pater van Waesbergen. In die dagen heb ik ook kapitein van Vulpen en de officieren van de Tji Bezar opgezocht toen het schip Yokohama binnenliep. Ook heb ik in Tokyo mijn zeereis van Yokohama via Honolulu naar San Francisco geboekt en net een dag of twee voor Nieuwjaar ben ik vertrokken met het Japanse passagiersschip M.V. Nita Maru. Dit schip is als troepentransportschip later gedurende de oorlog in de Pacific Ocean ten onder gegaan.

14. Wij zijn nu gekomen aan het einde van 1940 en het begin van 1941 toen de oorlog in het Verre Oosten nog niet was begonnen. Dat kwam pas op 7 december 1941 en mijn verdere reis droeg dus niet meer het karakter van een vlucht uit bezet gebied. Een interessant punt is wellicht nog de aankomst

in Honolulu. De Amerikaanse douane kwam aan boord om paspoorten te controleren want men kon van boord; de "Nita Maru" zou pas de volgende avond uit Honolulu naar San Francisco vertrekken. Als ik gedacht had met mijn diplomatieke papieren als een der eersten van boord te kunnen gaan, had ik mij vergist! Mij werd verzocht te wachten totdat ieder ander door de paspoort controle heen was en toen was het mijn beurt! Men was zeer beleefd en voorkomend maar voelde mij sterk aan de tand en vroeg mij honderd uit! Toen ik vertelde dat ik nog nooit eerder in Amerika was geweest en zeer zeker niet in Honolulu, werd ik door de ambtenaar die mij "ondervroeg" voor diner uitgenodigd. Ik ben met hem van boord gegaan en met hem naar zijn huis gereden waar ik zijn vrouw ontmoette. Na gezellig daar een drankje te hebben gedronken namen zij mij mee naar het Royal Hawai hotel, destijds het allerbeste hotel in Honolulu, alwaar wij heerlijk op het terras dineerden, uitkijkend over het toen al bekende Waikiki strand! Mijn gastheer en gastvrouw dansten en vroegen mij waarom ik niet danste. De verklaring was dat ik mijn "diplomatieke post" die ik tussen mijn voeten had niet alleen kon laten; die had ik n.l. meegenomen omdat mij verteld was dat ik die op een Japans schip nooit, in een haven, alleen kon laten. Op volle zee kon dat wel want dan kon niemand ermee van boord af maar in een haven kon van alles gebeuren! Ik wist best – of althans meende te weten – dat er niets van belang in mijn diplomatieke postpakket zat maar realiseerde me wel dat ik de mij toegewezen rol moest spelen. Ik had dus het pakket meegenomen in mijn kleine handkoffer-tje en dat onder de tafel tussen mijn voeten gezet.

15. 's Avonds werd ik weer naar het schip gebracht en de volgende ochtend weer afgehaald voor een autorit met tal van interessante toeristenbezoeken enz. enz.. Ofschoon dit alles gepaard ging met grote gastvrijheid was het me toch wel duidelijk dat men mij in het geheel niet vertrouwde. Enerzijds had ik een geldig paspoort met allemaal geldige visa; anderzijds vreesde men dat ik wel eens een voor de Duitsers werkende spion kon zijn! Dit was de eenvoudigste manier om mij goed in de gaten te houden gedurende mijn korte verblijf in Honolulu, de basis van de Amerikaanse oorlogsvloot! Enkele jaren na het einde van de oorlog is mij dat dan ook bevestigd door dezelfde douane-ambtenaar, die nu een positie in Washington D.C. had.

16. Op 10 januari 1941 kwam ik in San Francisco aan; ik was nu ongeveer 4 maanden onderweg en had illusies dat ik mij nu zeer binnenkort bij Hare Majesteit kon aanmelden! Ik heb mijn diplomatieke post in Washington op het Gezantschap afgeleverd bij de toenmalige Gezant de heer Loudon die mij

voor militaire dienst verwees naar een in New York gevestigd, aan het Consulaat Generaal verbonden Militair Bureau. Daar werd ik verwezen naar een Nederlandse arts die mij prompt voor de Nederlandse militaire dienst afkeurde; mensen met één nier had men niet nodig! Wel kon men mij gebruiken bij een Nederlandse instelling in New York opgericht in verband met de uitvoering van het Koninklijk Besluit A-1 waaronder Nederlandse vermogensbestanddelen in het buitenland – toebehorend aan ingezetenen van door de vijand bezet gebied – in eigendom aan de Nederlandse regering overgingen.

In afwachting van een herkeuring heb ik dat toen maar gedaan; ik heb ettelijke herkeuringen gehad steeds met hetzelfde resultaat van afkeuring en aan deze toestand is pas verandering gekomen toen de toenmalige (reserve) kapitein Sidney van den Berg (na de bevrijding nog Minister van Defensie geweest) aan het hoofd kwam te staan van het Nederlands Militaire Bureau te New York. Met hem heb ik toen – inmiddels getrouwd met een Nederlandse die toen in New York woonde doch die ik nog uit Nederland kende – een regeling getroffen, waarbij ik als vrijwilliger werd geaccepteerd onder voorwaarde dat ik een verklaring tekende waarbij ik afstand deed van alle aanspraken op geldelijke of andere vergoedingen van Rijksweg, als gevolg van het feit dat ik slechts één nier had.

Op grond daarvan ben ik toen laat in 1942 in Nederlandse militaire dienst getreden en ben als soldaat opgeleid in Guelph, Ontario, Canada, van waar ik in maart 1943 met een groep andere militairen naar Engeland ben verscheept naar de Prinses Irene Brigade in Wolverhampton. Wat zich daarna nog allemaal heeft afgespeeld heeft eigenlijk weinig te maken met mijn status als Engelandvaarder. Zoals andere Engelandvaarders ben ik na aankomst in Engeland door wat wij noemden "Patriotic School" heengegaan; een Engelse instelling die vaststelde wie een betrouwbaar Nederlander was en wie niet. Daar liep ik in enkele uren doorheen; de Engelse majoor die mij ondervroeg – een voormalig Nederlander – bleek een oud schoolvriendje van mijn vader te zijn geweest. Ik genoot het voorrecht om door Koningin Wilhelmina te worden ontvangen in Maidenhead, werd een regelmatig bezoeker van Oranjestad en z. z.

17. Toen echter de Brigade van Wolverhampton naar Zuid Engeland werd overgebracht in voorbereiding voor een invasie van het continent werd soldaat Woudhuysen in Wolverhampton achtergelaten – een soldaat met één nier kon men toch niet gebruiken. Wel stuurde men mij voor een onderhoud met Generaal Kruls naar Londen en vandaar door naar het toenmalig Ministerie van Handel, Nijverheid en Scheepvaart waar ik werd aangesteld als medewer-

ker van de heer Pierre Mouton, hoofd van de afdeling Economische Politiek. Ik zou nog vele bladzijden vol kunnen schrijven maar de rest van mijn verhaal heeft per slot van rekening niets meer te maken met mijn ontsnapping uit bezet gebied en mijn reis via Zweden naar Engeland gedurende de tweede wereldoorlog. Bij het schrijven van deze notities valt mij op hoe scherp mijn geheugen is t.a.v. gebeurtenissen van meer dan 50 jaren geleden in tegenstelling tot wat gisteren gebeurde. Ik ben vandaag vergeten wat ik gisteren voor lunch at!

Ik heb alleen spijt van het feit dat ik dit alles in de Nederlandse taal heb geschreven; als ik het in Engels had geschreven hadden mijn in Amerika geboren dochter en mijn Engelse kleinkinderen het ook kunnen lezen!

Andries D. Woudhuysen †

PIETER HANS HOETS, NOG STEEDS ACTIEF

Nog niet zo lang geleden publiceerde Engelandvaarder Hans Hoets een boek getiteld: "Englandspiel ontmaskerd". Op grond van zijn onderzoek in USA archieven te Washington DC kwam hij daarbij tot heel andere conclusies over het beruchte Englandspiel, dan daarvoor door vele anderen getrokken waren. Tijdens zijn studie daarover in de USA archieven (Library of Congress) en zijn gesprekken met Huub Lauwers – een van de overlevenden van het Englandspiel – stuitte hij op de naam van Kim Philby, bekend als dubbelspion bij MI6. Philby was een van de mensen die gedurende de oorlog instructeur was bij SOE. Vele jaren na de oorlog herkende Lauwers zijn instructeur van toen, op foto's die na de oorlog van Kilby waren gemaakt.

Hoets heeft nu een nieuwe studie gemaakt naar de rol die Kilby gespeeld heeft, en komt ook hierbij weer tot andere conclusies dan tot dusver golden. "Van de officiële versies die tot nu toe bestonden klopt geen snars" zegt Hoets in een interview. Het gevolg was dat Hoets na zijn studie over dit onderwerp, wederom een boek heeft gepubliceerd.

De presentatie van het boek "Spookspoor naar Moskou" vond plaats op 25 januari jl. in Amsterdam, waar óók bekend werd gemaakt dat Joop van den Ende TV-Producties plannen heeft om een TV-documentaire daarover te maken.

Wie belangstelling heeft voor het resultaat van Hoets' onderzoeken kan het spannende boek "**Spookspoor naar Moskou**", de ontmaskering van meesterspion Kim Kilby, bestellen onder ISBN 9024271452 bij de boekhandel. De uitgever is Kok Lyra in Kampen.

FMB

RAADSELS ROND JANUS HAGELAARS

Historicus Luc van Gent, Aristoteleslaan 17, 5216 CN Den Bosch, telefoon (073) 14 04 44 heeft uw redacteur gevraagd hem te helpen bij zijn onderzoek naar het sneuvelen van Engelandvaarder **Janus Hagelaars**. Omdat de **Schakel** niet alléén door Engelandvaarders maar óók door ex-BO en BBI-ers wordt gelezen verzocht van Gent om gebruik te mogen maken van onze publicaties. Nu is het verhaal wat van Gent ons toezond, te lang om in zijn geheel over te nemen.

Hagelaars (Janus) vertrok in 1942 uit zijn woonplaats Oerle, via Frankrijk, Spanje en Curaçao naar Engeland, waar hij in januari 1943 aankwam. Via de Prinses Irene brigade kwam hij in maart 1943 terecht bij de opleiding van Nr 2 Dutch troop van Interallied Commando. Na een verblijf in India kwam hij op 15 augustus 1944 terug in Engeland. Met 4 andere commando's werd hij op 4 september 1944 aangewezen als bodyguard van Prins Bernhard. Van deze groep is alleen A. van Creveld nog in leven (Australië). Van Creveld en Hagelaars werden goede vrienden.

Op 23 september arriveerde het groepje, onder commando van Luitenant Ruysch van Dugteren met Prins Bernhard in Eindhoven. Enige dagen later kreeg Hagelaars van zijn commandant toestemming zijn ouders in bezet gebied (Oerle) te gaan opzoeken. Alleen Van Creveld mocht niet mee omdat hij als jood gevaar liep. De volgende ochtend aan het ontbijt deelde de Luitenant mij (zo vertelde Van Creveld) mee dat Hagelaars die afgelopen nacht was doodgeschoten. Van Creveld heeft toen samen met een van de anderen uit de groep een poging gedaan om het stoffelijk overschot van Hagelaars op te zoeken en te bergen, maar dit mislukte.

In de officiële stukken staat dat Hagelaars op 5 oktober 1944 gedood werd bij een actie in Nuland. Oerle was géén bezet gebied meer toen Hagelaars in Eindhoven aankwam.

De vraag is nu waarom de groep van vier in de nacht van 4 op 5 oktober na het bezoek aan de ouders van Hagelaars vanuit Oerle zo'n 50 km noordwaarts zijn gereden richting bezet gebied bij Nuland, en waarom deden ze dat.

Van Creveld die een levendige correspondentie over de gehele geschiedenis voerde met de historicus van Gent deelde o.a. mede dat leden van de lijfwacht van de Prins af en toe door het Bureau Bijzondere opdrachten of door het Bureau Inlichtingen werden ingeschakeld bij speciale opdrachten.

Van Gent sluit de mogelijkheid niet uit dat de rit van de vier op 4 oktober gevolgd is door de rit naar Nuland om daar in opdracht van BI of BBO de frontlijn te crossen naar bezet gebied. Alle BBO-bronnen die hij daarover heeft nagetrokken melden daar niets over.

De hamvraag is: Wat heeft de vier er toe bewogen om juist naar Nuland te rijden?

Degenen onder de lezers die menen van deze raadselachtige affaire méér af te weten worden verzocht zich met de in de aanhef van dit stuk genoemde Hr. Luc van Gent in verbinding te stellen. Ook kunnen zij hem vragen de uitgebreide rapportage over deze geschiedenis op te zenden.

FMB

VERZOEK OM GEGEVENS INZAKE ENGELANDVAARDER G.S. (FRED) TEUWEN

Van de zoon van Fred Teuwen, in Engeland woonachtig, ontvingen wij het verzoek onderstaande brief in de **Schakel** te publiceren, aan welk verzoek wij gaarne voldoen.

Lezers van de **Schakel** die Godefridus Stephanus Teuwen in de oorlog hebben gekend worden verzocht om hun herinneringen aan hem te zenden aan:

John Teuwen, 19 Church Street, Hagley nr Stonebridge, West Midlands DY9.0NA, England. Tel.: 0044 1562 882539.

I am seeking information regarding my father Godefridus Stephanus Teuwen from May 1940 to arrival in England April 1944. From 1940 to February '42 he worked with the underground movement, was arrested but released for lack of evidence. He then escaped to Switzerland; from there he tried to escape through

France via Spain and Portugal to England, but was arrested in France by the Gestapo and deported to Stettin in Germany. He spent five and a half months in a concentrationcamp but escaped back to Switzerland and spent 2 months in hospital in Geneva. He was then in a work camp. On 17th August 1943 he travelled with a group of Dutchmen through France illegally and through the Pyrenees. One member of the group went on to Spain. After resting for one and a half days they travelled on to Spain but were arrested there and imprisoned in Lerida for 14 days. On release he went on to Lisbon via Barcelona and Madrid. Arrived 8th February 1944. From Lisbon he flew to Engand and arrived on 21st March 1944. He told my Mother they stayed in Sutherland House, London for a month and were screened for security by a Major Pinto and Colonel Buckmeister. When released he joined the RAF and was decorated by Queen Wilhelmina with other Dutchmen in 1944. My mother met him at RAF Cranwell in October 1944 and were married in June 1945 after he had gained his wings for Navigation and had been transferred to the Netherlands Fleet Air Arm. He died in Rio de Janeiro in 1971.

If anyone has any information about him during this period I would be grateful to receive it.

Thank you.

John S.R. Teuwen

ADRESSENBESTAND

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 1 op de adressenlijst van 15 februari 1996

Overleden:

Ch.L.J.F. Douw van der Krap RMWO	Wassenaar
G.L. Ensink	Waalre
J.H. Luykenaar	Edmonton, Canada
P.M. Pieters	Lichtenvoorde
L.H. Röpke	Amsterdam
E.J. Baron van Voorst tot Voorst	Ommen
C. Wolters	Constantia, Zuid Africa
A.D. Woudhuysen	Greenwich, USA

Verhuisd:

Dijckmeester F.Th.	St. Andriesstraat 77	3811 HT Amersfoort
Gerbrands P.	Klaverweide 238	2272 BZ Voorburg
Grootkerk J.	230 Airline Road # 210	Columbus, MS 39702, USA
Reus J. de	Reinier Nafzgerstraat 47a	6221 SN Maastricht
Rijsewijk A.A.M. van	Lovendijkstraat 7/B78	4818 AJ Breda
Vos P. de	Loseweg 215	7315 DE Apeldoorn

Correcties:

P. Bouman,	Kromme Ellebog 64	3311 NN Dordrecht
N. Buchsbaum	BP 26, 06230	St. Jean Cap Ferrat,
		Frankrijk
M. Weisglas	Else Mauhsiaan 145	2597 HD Den Haag

Toegetreden:

Kuipers J.C.	Buisweg 39	1222 GA Hilversum
Nortier J.J.	Enkweg 11	3841 GG Harderwijk
Snip W.	't Oelbred 34	9356 ED Tolbert (Gr)

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

Mevr. M. E. F. Borel Rinkes Cees Laseurlaan 279
2597 GG Den Haag
Tel. (070) 324 04 47